

Manifesto 15

Evoluce vzdělávání

1. ledna 2015

Mnoho inspirativních dokumentů je spojeno s konkrétním datem. Deklarace nezávislosti Spojených států amerických byla podepsána 4. července 1776, Charta 77 vznikla v lednu 1977 a Dogma 95 zase v roce 1995. Myšlenky se časem vyvíjejí a mění. Tento dokument představuje nástin našich myšlenek a vizí o budoucnosti učení a vzdělávání a poznatků, ke kterým jsme do současné doby dospěli. Tento text slouží jako referenční bod, který nám pomůže porozumět tomu, co jsme doposud v této oblasti učinili a co dalšího je ještě třeba vykonat.

Jak můžeme zajistit prosperitu nás jakožto jednotlivců, komunit i celé planety v době, která je pohlcována nejistotou a vzrůstajícím vědomím zastaralosti našich vzdělávacích systémů? Potřebujeme rozvíjet vzdělávání.

Co už víme:

- 1. „Budoucnost už je tady, ale není rozprostřena stejnoměrně“** (William Gibson v Gladstone, 1999). Oblast vzdělávání zaostává za většinou ostatních odvětví hlavně kvůli našemu zvyku ohlížet se do minulosti a nikoliv hledět vpřed do budoucnosti. Tak se například učíme dějiny literatury, ale nikoliv budoucnost psaní textů, nebo se učíme historicky důležité matematické koncepty, ale nevěnujeme se vytváření nové matematiky potřebné pro budoucnost. Navíc vše „revoluční“ už se ve vzdělávání po malých částech v různé míře a na různých místech odehrálo. Opravdové proměny nás i našich organizací ovšem dosáhneme teprve, až si dodáme odvalu učít se navzájem na základě zkušeností a až přijmeme riziko i zodpovědnost za zaměření naší praxe na budoucnost.
- 2. Škola generace 1.0 nemůže vyučovat děti generace 3.0.** Potřebujeme redefinovat a vyjasnit, pro co a kvůli čemu vzděláváme, proč tak činíme a komu náš vzdělávací systém slouží. Většinové povinné vzdělávání je založené na zastaralém modelu 18. století, který byl určen k tomu, aby produkoval loajální a pracovitě dělníky a úředníky. Toto však těžko může být konečným cílem a smyslem vzdělávání v postindustriální éře. Mnohem spíše potřebujeme podporovat studenty v tom, aby se z nich stali inovátoři, kteří jsou schopni využít vlastní představivost a kreativitu k posouvání společnosti kupředu. Současné výzvy nelze řešit starým způsobem myšlení. My všichni jsme spoluodpovědní za vytvoření takové budoucnosti, ze které budou mít užitek všichni lidé.
- 3. Děti jsou taky lidi.** Všechny děti a studenty musíme respektovat jako lidské bytosti, které mají základní lidská práva a povinnosti. To znamená, že musí mít právo aktivně ovlivňovat záležitosti týkající se jejich vzdělávání včetně toho, jak je řízena jejich škola, jak a kde se učí, ale i všech ostatních oblastí každodenního života. Teprve toto je inkluze v pravém slova smyslu. Studentům všeho věku musí být dána svoboda následovat takové vzdělávací příležitosti, které jsou pro ně vhodné, přičemž však toto jejich rozhodnutí nesmí narušit svobodu ostatních učinit totéž (převzato z EUDEC – European Democratic Education Community, 2005).
- 4. Radost z toho, že se „sami rozhodnete skočit z útesu“, je zkušenost, kterou nemůžete nikdy získat, když vás pokaždé někdo postrčí.** Jinými slovy, hierarchické uspořádání vztahu učitel-žák není efektivním způsobem učení, protože ničí zvědavost a omezuje vnitřní motivaci. Potřebujeme, aby byl tento vztah vyrovnanější a abychom si osvojili různé modely vzdělávání, včetně vrstevnického učení, a umožnili tak studentům zažít tyto modely v praxi. Vyučující musí vytvořit takové prostředí, ve kterém si studenti mohou sami určit, zda a kdy „skočit z útesu.“ Chybovat je přirozenou součástí učení se, kde můžeme vše zkoušet znovu a znovu. Ve vzdělávání oproštěném od hierarchie je úlohou učitele pomoci studentům promyšleně a zodpovědně se rozhodovat. Chyby nejsou problém, problém je, když je dítě vnímá jako selhání.
- 5. Nepřikládejme význam tomu, co měříme, ale měřme to, čeho si ceníme.** V naší posedlosti testováním jsme jaksi dovolili OECD, aby se prostřednictvím projektu PISA stala „světovým ministerstvem školství“. Světem se tak šíří kult měření a testování ve vzdělávání. Na národní úrovni a ve vzájemných vztazích mezi státy to vypadá, jako bychom všichni soutěžili o nejhezčí dítě jedné nudné rodiny. A co je ještě horší, z našich škol vycházejí politici a lídři, kteří netuší, jak data z testů interpretovat. Ty nejlepší inovace jsou často zadušeny v momentě, kdy se začneme obávat výsledků testování. Potřebujeme skončit s povinným testováním a reinvestovat tyto prostředky do vzdělávacích iniciativ, které vytvoří autentické hodnoty a příležitosti pro rozvoj.
- 6. Jestliže „technologie“ je odpovědí, jak zněla otázka?** Zdá se, že jsme posedlí novými technologiemi, přičemž jen velmi málo rozumíme tomu, na co vlastně technologie jsou a jak mohou ovlivnit to, jak se děti učí. Technologie jsou skvělé pro to, co chceme dělat lépe, ovšem využívání technologií jenom ke stejným, starým a zažitým postupům ve třídě je promarněná příležitost. Černé tabule byly nahrazeny bílými a interaktivními. Knihy byly nahrazeny tablety a iPady. Je to stejné, jako kdybychom postavili jadernou elektrárnu proto, aby poháněla koňský povoz. Nic se zatím nezměnilo a my stále investujeme velké prostředky do těchto nástrojů a marníme šanci využít jejich potenciálu k proměně toho, co a jak se učíme a vyučujeme. Školy se zaměřují na hardware a software a opakují staré postupy s novými nástroji místo toho, aby je smysluplně využívaly pro rozvoj *myšlení* studentů.
- 7. Digitální dovednosti jsou neviditelné a technologie ve škole by měly být také takové.** S označením *neviditelné učení* uznáváme skutečnost, že většina učení probíhá „neviditelně“ prostřednictvím neformálních, běžných, ba i náhodných zážitků spíše než skrze formální instrukce (Cobo & Moravec, 2011). Rovněž tím bereme v potaz dopad technologického pokroku, který vytváří vhodný prostor pro takové učení. Ovšem stejně jako proces učení samotný, tak i využívání technologií by mělo být neviditelné a plynulé. Je-li výzvou pro naše školy a vlády připravovat studenty, kteří vynikají kreativitou a inovativním přístupem, a nikoliv bezmyšlenkovitým memorováním a odřikáváním starých idejí, pak i každé využívání nových technologií ve vzdělávání musí směřovat k podpoře kreativity a inovativního přístupu. Školy by neměly používat počítače k „práci“ s předpřipravenými parametry a předem předepsanými výsledky. Naopak, počítače by měly sloužit k vytváření výstupů a získávání vzdělávacích výsledků, které sahají za hranici představivosti samotného kurikula. Místo důrazu na technologie, který zakrývá proces učení, učíme z technologií neviditelnou součást prostředí, které umožní studentům objevovat jejich vlastní cesty ke vzdělávání.
- 8. Poznání nelze řídit.** Mluvíme-li o poznání a inovacích, často zaměňujeme a pleteme tyto pojmy s údaji a informacemi. Příliš často se pošetile domníváme, že předáváme dětem vzdělání, když je pouze zkoušíme z toho, zda umí zopakovat informace. Abychom si to ujasnili: údaje jsou různé roztržštěné kousky a dílky, které různým kombinováním spojujeme do *informace*. *Poznání* pak znamená, že tyto informace uchopíme a dáme jim na svojí osobní rovině smysl. *Inovujeme* tehdy, pokud jednáme na základě toho, co už víme, abychom dali věcem nový význam. Porozumění těmto rozdílům nám odhaluje jeden z největších problémů, před kterým stojí výuka i samotní představitelé škol. Sice můžeme být dobří ve třídění a organizaci informací, ovšem poznání, které se odehrává v hlavách žáků, třídít ani organizovat prostě nelze, aniž bychom poznání degradovali zpět na informace.
- 9. „Síť je učení“** (Siemens, 2007). Formující se pedagogika tohoto století není pečlivě naplánovaná, ale průběžně se vytváří. Naše pohyby po síti jsou naší cestou k učení a s tím, jak tato síť roste, se rozvíjí i naše učení. V konektivistickém přístupu k učení spojujeme naše individuální poznání a vytváříme nové porozumění. Sdílíme své zkušenosti a vytváříme tak nové (společenské) poznání. Musíme se zaměřit na schopnost každého jednotlivce orientovat se v této síti a samostatně vytvářet vlastní spojení a objevovat, jak jeho jedinečné poznání a talent může přispět k řešení nových problémů.
- 10. Budoucnost patří nerdům, podivínům (geeks), tvůrcům, snílům a knowmádům** (know+nomad). Ne každý z nás se stane nebo by se měl stát podnikatelem, avšak ti, kteří nerozvíjejí svou podnikavost, zůstanou velmi znevýhodněni. Naš vzdělávací systém by se měl zaměřit na formování enterprenerdů (podnikavých nerdů) – jednotlivců, jejichž specializované znalosti budou ovlivňovány jejich schopností snít, tvořit, zkoumat, učit se a prosazovat podnikatelské, kulturní a společenské iniciativy, brát na sebe riziko a užívat si samotného procesu stejně jako jeho výsledků, a to beze strachu z případných neúspěchů a chyb, které jsou součástí této cesty.
- 11. Porušujte pravidla, ale nejdříve si ujasněte proč.** Naše školské systémy jsou založeny na kultuře poslušnosti, konformitě a pocitu uspokojení a z něj pramenící strnulosti. Kreativita studentů, zaměstnanců i našich institucí je systematicky potlačována. Je snazší, když nám někdo říká, co si máme myslet, než když máme myslet sami za sebe. Tyto neduhy lze nejlépe vyléčit naprosto otevřeným kladením otázek a budováním metakognitivního povědomí o tom, co vyvíříme a čeho tím chceme dosáhnout. Teprve poté si můžeme dovolit oprávněně porušovat pravidla systému a vystoupit ze statu quo a teprve poté budeme mít skutečný potenciál pro změnu, která bude mít reálný dopad.
- 12. Musíme a můžeme vybudovat na našich školách a v našich komunitách kulturu důvěry.** Naš vzdělávací systém bude čelit výše popsaným výzvám tak dlouho, dokud zůstane založen na strachu, úzkosti a nedůvěře. V projektu *Minnevale!* (MASA, 2014) výzkumníci zjistili, že pokud lidé, kteří vzdělávají, mají změnit vzdělávání, potřebují do tohoto procesu zapojit další motivované skupiny a zároveň v těchto komunitách *aktivně vystupovat*. To vyžaduje nový způsob jednání zaměřený na důvěru, kdy studenti, školy, vlády, firmy, rodiče i komunity vstupují do spolupracujících iniciativ, a společně vytvářejí novou budoucnost vzdělávání.

Podle někoho vyžaduje realizace těchto principů revoluci. Podle jiných pozitivní budoucnost vzdělávání potřebuje masivní inovace. My jsme přesvědčeni, že je potřeba obojího, či, jak říká Ronald van den Hoff (2013): „to, co opravdu potřebujeme, je *inovuce!*“ (s. 236). A přesně toto je našim ušlechtilým cílem. Naplňovat *inovuci* nejen našimi myšlenkami, ale i praktickým uplatněním toho, co jsme se naučili díky úsilí každého z nás i díky společnému úsilí, i díky tomu, co jsme se naučili globálně.

Signatáři

Doporučená literatura a odkazy

Cobo, C. & Moravec, J. W. (2011). **Aprendizaje Invisible: Hacia una nueva ecología de la educación**. Barcelona: Laboratori de Mitjans Interactius / Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona. <http://www.aprendizajeinvisible.com> • EUDEC. (2005). **EUDEC guidance document**. European Democratic Education Community. Retrieved January 1, 2015 from http://www.eudec.org/Guidance+Document#Article_120_Definitions • Gladstone, B. (Producer). (1999, November 30). The science in science fiction [Radio broadcast episode]. In **Talk of the Nation**. Washington, DC: National Public Radio. <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=1067220> • Gray, P. (2013). **Free to learn**. New York: Basic Books. • van den Hoff, R. (2013). Society30: Knowmads and new value creation. In J. W. Moravec (Ed.), **Knowmad Society** (pp. 231-252). Minneapolis: Education Futures. <http://www.knowmadsociety.com> • MASA. (2014). **Minnevale 2013-2014 activity report**. St. Paul, MN: Minnesota Association of School Administrators. <http://minnevale.mnasa.org> • Moravec, J. W. (Ed.) (2013). **Knowmad Society**. Minneapolis: Education Futures. <http://www.knowmadsociety.com> • Siemens, G. (2007). **The network is the learning**. <http://www.youtube.com/watch?v=rpbkdeyfxZw>